

Spolufinancováno
Evropskou unií

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

AŽ JE LÉTO NEBO ZIMA, NA CHODSKU JE VŽDYCKY PRIMA

METODIKA PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY

MAS Český les, z. s.
IČ: 26679973
Web: map.masceskyles.cz

E-mail: map.masceskyles@email.cz
Sídlo: 348 01 Staré Sedliště 359
Kancelář: Chodské náměstí 75, 344 01 Domažlice

MAS Český les, z. s., 2025, 1. vydání

Metodika pro mateřské školy „Ať je léto nebo zima, na Chodsku je vždycky prima“

byla vytvořena v rámci projektu:

„Místní akční plán rozvoje vzdělávání IV ve SO ORP Domažlice a ve SO ORP Horšovský Týn“,

reg. č. CZ.02.02.XX/00/23_017/0008143

Tento výstup lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>)

Ilustrace s chodskými motivy: MgA. Slávka Štrbová, použito na základě licenční smlouvy.

OBSAH

1. Objevujeme Chodsko na mapě	5
2. Chodské dobroty	8
3. Řemesla a povolání	10
4. Masopust a oslavy jara.....	13
5. Hudba, co nás rozveselí.....	17
6. Chodský pes	21

ÚVOD

Metodika s názvem: „Ať je léto nebo zima, na Chodsku je vždycky prima“ byla vytvořena v rámci projektu „Místní akční plán rozvoje vzdělávání IV ve SO ORP Domažlice a SO ORP Horšovský Týn“. Představuje soubor vzdělávacích aktivit a pracovních listů zaměřených na poznávání regionálních tradic a podporu kulturního povědomí u dětí předškolního a mladšího školního věku. V jednotlivých kapitolách se propojuje hra, výtvarné činnosti a jazyková výchova s tématy, které vycházejí z lidových tradic oblasti Chodska. Aktivity jsou vhodné jak pro individuální, tak pro skupinovou práci v mateřské škole nebo v nižších ročnících základní školy. Je kladen důraz na prožitkové učení, spolupráci, posilování vztahu k místu, kde žijeme a na rozvoj jazykových i sociálních dovedností.

Metodika je vydávána elektronicky a volně přístupná na webových stránkách projektu map.masceskyles.cz.

Obsah jednotlivých kapitol:

- *Objevujeme Chodsko na mapě* – tato část je věnována geografické poloze oblasti Chodsko, které je dětem představeno jako kraj s jedinečnou historií, lidovou kulturou, jazykem a tradicemi.
- *Chodské dobroty* – kapitola je zaměřena na tradiční regionální kuchyni Chodska, která tvoří důležitou součást místní kultury a identity. Prostřednictvím aktivit, které propojují poznávání a tvoření se děti seznámí s typickými chodskými pokrmy, surovinami i způsobem přípravy.
- *Řemesla a povolání* – tato část metodiky se zaměřuje na chodská řemesla a tradiční profese, které jsou pro region Chodska charakteristické a zároveň kulturně hodnotné. Děti se seznámí s tím, co dříve lidé vyráběli a jaká povolání existují v regionu dnes, jako je modelování z keramické hlíny nebo „šití“ kroje.
- *Masopust a oslavy jara* – tato část metodiky dětem přibližuje bohaté a dodnes živé masopustní tradice na Chodsku, především ty, které se každoročně odehrávají v Postřekově. Děti poznávají nejen masopustní masky a jejich význam, ale také tradice spojené s vítáním jara.
- *Hudba, co nás rozveselí* - v chodském regionu má lidová hudba mimořádně silné kořeny: zpívalo se při práci, o svátcích i během masopustu. Tradiční chodské písně, nástroje i tanec CHODSKÉ KOLEČKO jsou dodnes živou součástí místních slavností. Děti poznávají tradiční chodské nástroje – dudy, vozembouch a fanfrnoch.
- *Chodský pes* – poslední kapitola metodiky se věnuje jednomu z výrazných symbolů Chodska – chodskému psu, který je nejen českým národním plemenem, ale i nedílnou součástí historie a tradic tohoto regionu.

1. OBJEVUJEME CHODSKO NA MAPĚ

Chodsko je území rozkládající se na západě České republiky. Zahrnuje celkem 11 obcí. Oblast disponuje nejen bohatou historií a krajinnými půvaby, ale také dlouholetými tradicemi. Z historické podstaty se Chodsko dělí na dvě části: horní a dolní, město Domažlice může být jakýmsi dělítkem mezi těmito dvěma částmi. Severně od Domažlic se nachází horní část Chodska (Postřekov, Klenčí pod Čerchovem, Chodov, Újezd, Draženov), která se vyznačovala prostotou a chudším životem. Tamní lidé se věnovali spíše řemeslům, jako je výroba keramiky, krajky, či kanafasu. Obce dolního Chodska (Stráž, Tlumačov, Mrákov, Klíčov, Chodská Lhota a Pocinovice) byly spíše zemědělské.

Zdroj: www.mapaceskerekrepubliky.cz/slepa-mapa-cr

ČINNOSTI S DĚTI

• Učíme se, kde se Chodsko nachází

pomůcky: mapa světa, glóbus, mapa České republiky, přílohy metodiky č. 1 - 2

S dětmi si ukazujeme na mapě světa nebo na glóbusu, kde se nachází Česká republika. Můžeme dětem vysvětlit, že svět je jako velký míč a na něm jsou různé země. Dětem ukážeme Českou republiku - zemi, kde žijeme. Až poté na mapě ukážeme oblast Chodska a vysvětlíme, že oproti celému světu je Česká republika malá a Chodsko je zase menší než Česká republika. Oblast Chodska můžeme spojit s městem Domažlice. Vysvětlíme, že to je oblast v jeho okolí.

TIP: Můžeme využít interaktivní Glóbus, knihy: Mapa světa pro děti a Atlas světa od ALBI Kouzelné čtení a zkoumat pomocí ALBI tužky.

• Poznáváme Chodsko a jeho obyvatele

pomůcky: čákany, pes (plyšová hračka), příloha metodiky č. 4

Na Chodsku žijí lidé, kterým se říká Chodové. Tito lidé mluví česky stejně jako lidé v naší České republice. V Domažlicích a ve vesnicích kolem můžeme slyšet chodské nářečí, které se nazývá bulačina. Charakteristické rysy chodského nářečí:

- ❖ používání „ej“ místo „ý“ – místo mlýn se na Chodsku říká mlejn,
- ❖ písmeno „D“ mění na „R“ – místo dědek říkají děrek,
- ❖ v některých slovech se přidává písmeno „H“ před samohláskami – např. ve slově ukázat, se říká hukázat,
- ❖ existují slova, která se jinde než na Chodsku nevyskytují: vrhlík (květináč), vošouch (bramborák), nožíky (nůžky), hyjta (návštěva), bumbus (bonbon), punebí (půda).

Dětem vysvětlíme, že někteří Chodové dříve hlídali hranice. Přečteme jim příběh o Chodech a můžeme si podle textu zahrát scénku.

Stateční Chodové a jejich pejsci

Byli jednou stateční páni, říkalo se jim Chodové. Bydleli v lesích, kde hlídali, aby nikdo zlý nepřišel. Měli velké a silné pejsky, kteří jim pomáhali a v ruce nosili čakany*. Pejsci měli huňatou srst a moc dobrých čich. Cítili všechno, co se hýbalo v lese. A když někdo cizí přišel, pejsci začali štěkat. Jednou večer se jeden Chod vracel z procházky po lese. A najednou slyšel divné zvuky, vzal svého pejska a šli se podívat, co se děje. A hele, cizí páni se plížili k vesnici! Chod poslal pejska před něj. Pejsek začal štěkat a vrčet. Cizí páni se lekli a utekli pryč. Chod a jeho pejsek se vrátili domů, kde je čekala teplá večeře a měkká postýlka. A tak Chodové a jejich pejsci hlídali lesy a chránili všechny, kteří tam bydleli.

* Čakan je příruční zbraň v podobě sekery kombinované s kladívkem, v horní části je sekera bohatě zdobená. (Obrázek lze najít v příloze metodiky č. 4)

TIP: Děti si můžou z kostek postavit strážní věž, nakreslit nebo vyrobit strážce hranic i s chodským psem.

• **Hrajeme si venku na strážce hranic (obdoba hry: Rybičky, rybičky, rybáři jedou)**

pomůcky: provázek nebo stuha pro vyznačení hranice

Krátce dětem připomeneme, kdo byli chodští strážci hranic a jaké měli úkoly. Zdůrazníme, že byli stateční a ničeho se nebáli.

Děti rozdělíme na strážce se psy a nepřátele, kteří chtěli dobýt hranice. Určíme 3 děti, které budou strážci se svými psy, ostatní budou nepřátelé. Strážci se psy se postaví na jednu stranu herního hřiště a nepřátelé jsou na straně druhé. Chodští strážci zvolají: „My jsme silní Chodové, nikoho se nebojíme!“. A vyběhnou se svými psy proti nepřátelům. Jejich úkolem je pochyťat co nejvíce nepřátel a dostat je na svoji stranu. Chycení nepřátel se stávají strážci a pomáhají s chytáním nepřátel. Hra končí, když zbyde poslední nepřítel.

SAMOSTATNÉ ÚKOLY PRO DĚTI

• **Určujeme vzdálenosti**

pomůcky: provázek, nůžky, příloha metodiky č. 3 – mapu vytiskneme každému dítěti, je možné ji i promítnout nebo pracovat ve dvojicích

Dětem poskytneme nebo promítneme mapu a vysvětlíme, co je typické pro jednotlivé kraje v České republice, obrázky pojmenujeme. Úkolem dětí je zjišťovat vzdálenosti příkládáním provázku na mapu. Např. zjistěte, co je blíž, co je dál (např. od boty k pivu). Děti poté porovnávají provázky a říkají, kam je cesta nejdelší a naopak.

- **Vybarvujeme, co slyšíme**

pomůcky: pastelky, vytisknutá příloha metodiky č. 5

Každému z dětí rozdáme obrázky. Děti si nachystají pastelky.

Obrázek s chlapcem:

1. KVĚTINU NA DŽBÁNU VYBARVI **ČERVENOU** PASTELKOU
2. OKRAJ VĚTŠÍHO KOLÁČE VYBARVI **HNĚDOU** PASTELKOU
3. KVĚTINU NA MENŠÍM KOLÁČI VYBARVI **MODROU** PASTELKOU
4. CHLAPCI VYBARVI: **HNĚDÉ** VLASY
ŽLUTÉ KALHOTY
MODROU VESTU
5. DO CHLAPCOVY NATAŽENÉ RUKY NAKRESLI **ČERVENÉ** SRDÍČKO
6. NAD CHLAPCE NAKRESLI **ŽLUTÉ** SLUNÍČKO A POD NOHY **ZELENOU** TRÁVU

Obrázek s muzikanty:

1. VŠECHNA PÍSMENA **O** VYBARVI **ZELENOU** PASTELKOU
2. CHLAPCŮM VYBARVI: KALHOTY **ŽLUTOU** PASTELKOU
BOTY **ČERNOU** PASTELKOU
3. HOUSLE VYBARVI **HNĚDOU** BARVU
4. CHLAPEC VPRAVO/S HARMONIKOU MÁ **ČERNÉ** VLASY
5. DÍVKA MÁ NA HLAVĚ **ČERVENÝ** ŠÁTEČEK

POJEĎME NA VÝLET

- ❖ Muzeum Chodska v Domažlicích - <https://www.muzeum-chodska.com/>
- ❖ Gloriet Klobouk u Kouta na Šumavě
- ❖ Památník bitvy u Domažlic na Baldově

2. CHODSKÉ DOBROTY

Na Chodsku se vaří a peče spousta tradičních jídel. Často se jedná o jednoduché pokrmy z brambor, kysaného zelí, smetany, vajec, mouky nebo kyselého mléka. Můžeme jmenovat báč, bacán, toč, mětánky nebo píprlák. Mezi nejznámější vyhlášenou specialitu patří chodské koláče. Recept na tuhle tradiční sladkost zná jen málokterá hospodyňka v kraji. Chodské koláče se v místních rodinách pekly už od nepaměti a jejich kvalita a zdobené odrážely fantazii pekařky a finanční možnosti rodiny. Recept na ně se dědí po generacích. Koláče jsou hodně mazané tvarohem, zdobené mákem, povidly, posypané hrozkami a mandlemi. Jsou polité smetanou s rumem a nakonec posypané vanilkou a cukrem.¹

ČINNOSTI S DĚTMI

- **Poznáváme suroviny na výrobu chodského koláče**

pomůcky: mléko, mouka, droždí, cukr, sůl, rum, citronová kůra, vajíčka, povidla, mák, tvaroh, mandle, rozinky

Dětem suroviny ukazujeme a společně pojmenováváme. Zkoumáme jejich konzistenci, vůni, tvar.

TIP: Upečte si s dětmi pravé chodské koláče!

- **Zkoumáme rozdíly**

pomůcky: příloha metodiky č. 6

S dětmi si ukážeme obrázky chodských koláčů a říkáme si, jaký je mezi nimi rozdíl.

Koláče z horního Chodska: tvaroh se merhuje*, stejně jako povidla a mák.

Koláče z dolního Chodska: tvarohem se namaže těsto a až na něj se poté zdobí koláč mákem a povidly.

*merhování = způsob zdobení koláče náplněmi v oblasti Chodska

- **Pečeme a zpíváme**

pomůcky: Orffovy nástroje

Jmenujeme a zpíváme písničky vztahující se k tématu pečení: Pec nám spadla; Pekla vdolky; Jedna, dva, tři, čtyři, pět cos to Janku; To je zlaté posvícení; Dělání, dělání.

¹ www.regionchodsko.cz/post/chodsk%C3%BD-kol%C3%A1%C4%8D-i

TIP: Zkuste dětem vysvětlit význam přísloví „Bez práce nejsou koláče“. Povídejte si o tom, s čím doma pomáhají a proč rodiče chodí do práce.

• Učíme se říkanku

Naučíme se s dětmi říkanku a můžeme přidat i názornou dramatizaci.

Koláče

Připravíme pekáče,
upečeme koláče,
ozdobíme tvarohem,
přidáme i mák,
péct koláče, totiž není jen tak.
Navrch dáme rozinky,
mandličky a smetanu,
těším se, až kousek dostanu.

• Hrajeme si venku - Koláče, všude samé koláče (obdoba hry Molekuly)

pomůcky: obruče nebo křídly na kreslení

Nakreslíme kruhy, které budou představovat koláče, nebo použijeme obruče. Označíme barevně různé druhy koláčů (jahodový, borůvkový, makový, tvarohový, povidlový, jablečný). Děti běhají mezi koláči a reagují na pokyny paní učitelky. Např. tři povidlové (3 děti musí co nejrychleji skočit na koláč povidlový) atd.

SAMOSTATNÉ ÚKOLY PRO DĚTI

V příloze metodiky č. 7 je připraveno 6 jednotlivých úkolů, které se vztahují k tématu chodských dobrot. Úkoly je potřeba vytisknout pro každé dítě tak, aby na nich mohlo pracovat samostatně.

VIDEA A LITARATURA K TÉMATU

- ❖ <https://decko.ceskatelevize.cz/video/e418236100091018>
- ❖ <https://www.ceskatelevize.cz/porady/13889655314-peceni-na-nedeli/13478-recepty/11072-chodske-kolace/>
- ❖ Chodská kuchařka – Iva Kumperová
- ❖ Tradiční jídla česko-bavorské kuchyně – Josef Nejd – Zdeněk Procházka
- ❖ Kuchařka čtyř regionů

3. ŘEMESLA A POVOLÁNÍ

Řemesla se na Chodsku provozovala neorganizovaně a sloužila pouze pro domácí hospodářské potřeby. Když Chodové přešli pod správu města Domažlice na začátku 17. století, nastaly organizační změny, neboť měšťané nebyli ochotni venkovské řemeslníky uznat za sobě rovné. Dokonce jim zakázali přístup s jejich výrobky do města. Tradiční řemesla se na Chodsku stále vyskytují. Přežívá specifická chodská muzika s typickými dudy, pečou se chodské koláče, místní lidé oblékají chodské kroje. Silná je také tradice výroby keramiky. Květy, vlčí máky, obilí malují na Chodsku ručně na vázy, talířky či hrnečky. V Kolovči na Domažlicku vyrábějí už od konce 18. století tradiční lidovou keramiku v červenohnědé barvě.

ČINNOSTI S DĚTI

- **Poznáváme chodská řemesla**

Vedeme s dětmi rozhovor o tom, jaká řemesla jsou pro Chodsko tradiční – výroba chodské keramiky, šití kroje, výroba dud, pečení chodských koláčů, podmalba na sklo. Řemesla vysvětlujeme.

- **Programujeme pomocí včelky Bee-Bot**

pomůcky: včelka Bee-bot, příloha metodiky č. 8

Děti mají za úkol pomocí BeeBot včelky ve čtvercové síti naprogramovat cestu od nástroje k výrobku. Jako start a cíl mohou využít obrázky z přílohy č. 8.

- **Hrajeme pantomimu**

pomůcky: obrázky různých řemesel

Vybereme jedno dítě, které bude předvádět nějaké řemeslo a ostatní hádají, o jaké se jedná.

- **Přiřazujeme nástroje k profesím**

pomůcky: přílohy metodiky č. 9, karton, lepidla

Děti vytvoří skupinky po 5 – 6 dětech a každá skupinka dostane obrázek s profesí – LÉKAŘ, KUCHARKA, MALÍŘKA, HUDEBNÍK. Jednotlivá povolání si společně představíme a děti si postavu nalepí na karton. Paní učitelka po třídě rozdá kartičky s obrázky, které se vážou k jednotlivým povoláním. Úkolem dětí v každé skupině je najít v místnosti pouze ty obrázky, které k jejich povolání patří a postupně je poskládat na karton. Po společné kontrole si je na karton nalepí.

SAMOSTATNÉ ÚKOLY PRO DĚTI

• Vyrábíme misky ze samotvrdnoucí hmoty s květinou

pomůcky: samotvrdnoucí hmota, voda, potravinářská fólie, váleček, ulamovací nůž, párátko, miska, rostlina nebo list, volitelně tiskátka písmenek, barvy

Ze samotvrdnoucí hmoty si vyválíme plát silný cca 5 mm. Položíme na něj rostlinu nebo list a lehce válečkem zaválíme do hmoty. Když ji odloupneme, reliéf zůstane v hmotě vytlačený. Položíme na motiv plastovou misku a využijeme ji jako šablonu - podél jejího okraje hmotu vyřízneme ulamovacím nožem. Získáme tak kruh hmoty. Ten opatrně vložíme dovnitř misky, tak aby byly okraje rovnoměrné. Do hmoty můžeme vytlačit tiskátky libovolný nápis. Takto necháme hmotu 48 hodin vytvrdnout. Poté ji z misky vyklopíme a v případě, že je ještě vlhká, necháme doschnout volně na vzduchu. Suchý výrobek můžeme dál dekorovat barvami dle fantazie.

Zdroj Canva

• Tvoříme z keramické hlíny

pomůcky: keramická hlína, podložky na práci, váleček na hlínu, vykrajovátko, modelovací tyčinky, špejle, voda a houbičky nebo štětce na uhlazování, razítka, otisky listů a dalších rostlin pro dekoraci

Každému dítěti dáme kousek hlíny. Dítě si hlínu osahá a začne ji v dlaních mačkat a tvarovat. Děti necháme tvořit volně nebo jim můžeme nabídnout jednoduché výrobky (srdíčka, zvířátka, hrnečky..). Pokud budou děti vykrajovat tvary, válečkem hlínu rozválíme na placku. Po vytvoření výrobku si jeho povrch můžou vyzdobit. Nakonec je důležité pomocí vody jemně uhladit okraje a povrch celého výrobku. Hotové keramické výrobky necháme volně uschnout (2 – 3 dny). Pokud máme možnost, můžeme je nechat v keramické peci vypálit.

• Šijeme kroje

pomůcky: šablona s vyznačenými dírkami (naleznete v příloze č. 10 metodiky), plastová jehla, bavlnka

Postup: Každému dítěti dáme vystřiženou postavu z kartonu s vyznačenými dírkami, bavlnku a nit. Provlékáním bavlnky kartonem dítě šije kroj. Nakonec panence nebo panáčkovi dokreslí obličej.

• Tvoříme s barvami na sklo

pomůcky: předkreslené obrázky z Chodska (naleznete v příloze č. 11 metodiky), barvy na sklo, folie

Postup: Folii si přiložíme na předkreslený vzor obrázku a pomocí barev na sklo kreslíme obrázky. Lze je poté použít jako výzdobu oken.

- **Známe chodské motivy – nasbíráme venku květiny**

S dětmi nasbíráme květy a rostliny, které se nachází na chodské keramice – vlčí mák, pomněnka, kopretiny, obilné klasy, růžičky, jetel, astry a šípek. Kvítky zalaminujeme a poté porovnáváme se vzorem na keramice. Kde je více/méně, barvy, apod.

DOJEĎME NA VÝLET

- ❖ Muzeum techniky a řemesel, Koloveč - <http://www.muzeum-kolovec.cz/>
- ❖ KJP Keramika Jana Psutková, Klenčí pod Čerchovem – výroba tradiční chodské keramiky - <http://www.kerjp.cz/>
- ❖ Tradiční keramika, Bořice – výroba tradiční chodské keramiky - <http://www.keramikamojzis.cz/>
- ❖ Umělecké kovářství Jiří Martínek - <https://www.kovarstvimartinek.cz/>
- ❖ Dům u Bílků, Mrákov – památný domek krejčovské rodiny Bílků, stojí na návsi č. p. 3. Domek je opraven a obohacen o expozici historie Mrákova a o rodině sester Bílkových. Jeho prohlídku lze objednat na obecním úřadě. <https://www.mrakov.cz/turistika-a-kultura/zajimavosti/pamatny-domek-na-navsi-v-mrakove/>
- ❖ Muzeum Chodska – edukační programy: <https://www.muzeum-chodska.com/chodsky-hrad/programy-pro-skoly/>
- ❖ Muzeum krojů, Postřekov - <https://www.obecpostrekov.cz/obec/zajimavosti-1/muzeum-kroju/>
- ❖ Muzeum Dražnovský špýchar, Dražnov – prohlídky jsou možné po telefonické domluvě s obcí Dražnov

4. MASOPUST A OSLAVY JARA

Nejvyhlášenější několikadenní masopust na Chodsku můžeme zažít v Postřekově, kde má masopustní veselí dlouholetou tradici. Masopustní slavnosti v Postřekově jsou zahájeny „SEZPÍVANOU“, která se koná v pátek a je určena mladým a svobodným, kteří se chystají v neděli zúčastnit „KYTIČKOVÉHO PRŮVODU“. Během „SEZPÍVANÉ“ se zpívají chodské písně za doprovodu dudácké hudby. V sobotu se koná Maškarní bál, v neděli následuje již zmíněný „KYTIČKOVÝ PRŮVOD“ a po něm „KYTIČKOVÁ ZÁBAVA“. Průvodu se mohou účastnit pouze mladí a svobodní hoši a dívky. Cestou obcí se zpívají chodské písničky a tančí se Chodská kolečka. Po příchodu na sál si mladý pár spolu zatančí a po prvním tanci připnou dívky hochům na klopu kytičku, proto se zábavě říká „kytičková“. V pondělí se koná tzv. „BABSÝ BÁL“, kam chodí mladí, ale i starší. Celé masopustní veselí vrcholí v úterý „MASOPUSTNÍM PRŮVODEM“, který končí na fotbalovém hřišti, kde se čte masopustní řeč, která shrnuje všechny události uplynulého roku. Nastává skoncování s postavou Masopusta, který je oběšen. Večer probíhá „TRUCHLENÍ POZŮSTALÝCH“, které končí přesně o půlnoci, kdy začíná 40denní půst končící Velikonocemi.

ČINNOSTI S DĚTMI

- **Učíme se o masopustním průvodu**

pomůcky: video (odkaz viz Videá k tématu) nebo fotografie z masopustního průvodu

Povídáme si s dětmi o masopustním průvodu, jak vypadá, jaké masky v něm chodívají. Děti říkají, zda se již zúčastnily masopustního průvodu a jakou masku si oblékly.

Mezi tradiční masky patří:

medvěd – říkalo se, že kdo si s ním v masopustním průvodu zatančil, tomu se narodilo miminko (zajišťoval plodnost),

kobyła – za jednu kobyly bývali převlečení dva lidé – první nesl koňskou hlavu, druhý představoval zadní část koňského těla a držel se toho prvního za ramena,

laufr neboli strakatý – býval to takový šašek, měl na sobě obleček ušitý z velkého množství pestrobarevných záplat a na hlavě vysokou čepici,

bába s nůží – většinou se za ní převlékal muž,

pekař – nosil si s sebou mouku a sypal ji na přihlízející lidi, někdy si dokonce vozil pojízdnou pekárnu, ve které pekl dobroty,

čáp – znázorňoval nový život a příchod miminek,

ženich s nevěstou – nevěstu ve svatebních šatech často představoval urostlý muž a za ženicha v typickém obleku se převlékala většinou drobná žena.

• Vyprávíme si o Moraně

S dětmi si přečteme příběh o Moraně nebo jim řekneme, jak taková Morana vypadala. Poté je úkolem dětí ji nakreslit nebo vytvořit například z klacíků, z látek a dalších materiálů. Vyrobenou Moranu, nejlépe z přírodních materiálů, vezmeme a odneseme někam k rybníku, či potoku, kam ji vhodíme. Můžeme ji i zapálit (dle možností).

Vyhánění zimy (Morany) a vítání jara

Morana bývala vyrobena z nepotřebných věcí (suchých větví, roští nebo slámy) tělo bylo obaleno starými červeno-bílými šaty a na krk se jí připevňoval náhrdelník z bílých vyfouknutých vajíček. Moranu mladé dívky nastrčily na tyč, šly s ní k rybníku za vesnici, kde ji zapálily a vhodily do vody. Myslely si, že voda tímto odnese Moranu a tím i nemoci, zimu a bídu z celé vesnice.

TIP: Koukněte se na pohádku: Chaloupka na vršku: Jak se Andulka bála smrtky - <https://edu.ceskatelevize.cz/video/5310-chaloupka-na-vrsku-jak-se-andulka-bala-smrtky>

• Poznáváme Pašijový týden

Poslední týden před Velikonoci se nazývá Pašijový. S dětmi celý týden děláme aktivity, které jsou pro Pašijový týden typické. Například o Květné neděli trháme kočičky, na Modré pondělí ve školce uklízíme, na Škaredou středu se usmíváme a dáváme si pozor, abychom se nemračili apod. Na vycházce hledáme zelené rostlinky a ukazujte si první jarní květiny. Každý den v týdnu se můžeme s dětmi ladit do stejné barvy oblečení.

Květná neděle - je prvním dnem Pašijového týdne. Tento den se vzpomíná na to, když Ježíš Kristus přijel do Jeruzaléma, kde ho vítali lidé větvičkami z palm. A protože u nás palmy nerostou, lidé si trhají větvičky z jiných stromů, nejčastěji z vrby – říká se jim kočičky.

Modré pondělí a šedé úterý – v tyto dny se v domácnostech uklízelo.

Škaredá středa – v tento den se vymetali komíny. Podle lidové tradice by se lidé tento den neměli mračit, mohlo by jim to zůstat po celý rok.

Zelený čtvrtek – konala se poslední večeře Ježíše Krista. Měli bychom jíst zelené pokrmy.

Velký pátek - den, kdy byl Ježíš Kristus ukřižován. Tento den je kouzelný a magický, říká se, že se otevírají hory s pokladem.

Bílá sobota - o Bílé sobotě lidé uklízeli a také bílili. Od toho sobotě říkáme bílá. Hospodyně pekly mazance, chlapci pletli pomlázky a dívky malovaly vajíčka.

Velikonoční neděle – Boží hod velikonoční. Lidé se scházeli a jedli sváteční jídla – mazanec, beránka, nádivku, vajíčka.

Velikonoční pondělí - Chlapci chodívali s pomlázkou a šupali děvčata, za odměnu od nich dostali malované vajíčko.

- **Připravujeme vajíčkovou pomazánku**

(předtím doporučujeme udělat aktivitu na ven - vyhazování vajíček)

pomůcky: 4 vařená vajíčka, 200 g Lučina nebo tvaroh, 4 lžíce majonézy, 1 lžička hořčice, sůl, pepř (jarní cibulka, pažitka, řeřicha... Bylinky do pomazánky můžeme nasbírat v okolí školky.

Vajíčka oloupeme, nakrájíme na malé kousky a dáme do mísy. Přidáme Lučinu, majonézu, hořčici, dochutíme solí a pepřem, případně bylinkami a vše důkladně promícháme. Podáváme namazané na pečivu.

TIP: Naučte se při přípravě pomazánky s dětmi říkanku:

*Vajíčko ti dávám, věrná ti ostávám.
V malovaném vajíčku, posílám ti hubičku.
Komu vajíčko dám, toho ráda mám.
To vajíčko malovaný je od srdce darovaný.
V tom vajíčku zpívá kohoutek, co vyžene všechn zármutek.²*

SAMOSTATNÉ ÚKOLY PRO DĚTI

- **Tvoříme si masky**

pomůcky: pastelky, děrovačka, klobouková gumička a předkreslené masky (naleznete v příloze č. 12 metodiky)

Vyrábíme si masky dle předtištěných vzorů, děti masku vybarví a vystřihnou. Můžou si nakreslit vlastní.

TIP: Ve vyrobených maskách si uspořádáme masopustní průvod.

- **Vyrábíme jitrnice**

pomůcky: silonové podkolenky/kalhoty, vata nebo výplň polštářů, bílý provázek, špejle

Ustřižený kousek silonky naplníme vatou nebo výplní z polštáře, konce jitrnice na obou stranách zavážeme provázkem a prostrčíme špejli.

² Převzato z publikace Evy Jenčkové, autor neznámý

- **Vytváříme zajíčka**

pomůcky: šablona (naleznete v příloze č. 13 metodiky), barevné papíry, špejle nebo brčko, slámu na vousky, tužka, nůžky, lepidlo, stužka, (nalepovací pohyblivé oči)

Děti si obkreslí na barevný papír šablonu hlavy zajíčka. Vystříhnou ji, dolepí tvářičku, oči, vousky, čumáček, zuby a také uši z proužků papíru. Paní učitelka tavnou pistolí dolepí špejli nebo brčko.

Zdroj: vlastní foto

- **Zkoušíme zavěsit kuřátko**

pomůcky: karton, žlutá bavlna nebo vlna, (nalepovací pohyblivé oči), peříčka, oranžový papír, nůžky, lepidlo, tavná pistole, šablony (naleznete v příloze č. 13 metodiky)

Každé dítě dostane již vystřižený ovál z tvrdšího kartonu a na něj omotává žlutou bavlnku různými směry, tak aby byl nakonec celý karton zakrytý. Nalepí oči a lepidlem nebo tavnou pistolí dolepí zobáček, peříčka a provázek na zavěšení. Na závěr si kuřátko ozdobíme větvičky nebo prostředí mateřské školy.

Zdroj: vlastní foto

- **Jdeme ven a vyhazujeme vajíčka nad sebe**

pomůcky: vařená vajíčka

Děti vyhazují vařená vajíčka nad sebe do výšky, nechávají je dopadnout na zem a soutěží, komu vydrží déle nerozbité. Této tradici se na Chodsku říká „KOKOVEJŠAT.“

VIDEA K TÉMATU

❖ Videozáznamy z masopustu v Postřekově:

- ✓ Sezpívaná: <https://www.youtube.com/watch?v=1mWKABgTpFA>
- ✓ Kytíčkový krojovaný průvod obcí - <https://www.youtube.com/watch?v=56GJop-IPrc>
- ✓ Masopustní průvod - <https://www.youtube.com/watch?v=rk2oPSVRIpU>

S. HUDBA, CO NÁS ROZVESELÍ

Lidová hudba má v oblasti Chodska bohatou tradici. V písních se zpívá o denním životě, o náladách a pocitech, o lásce, přírodě, mladosti a stáří. Dříve se zpívalo při každé práci doma, na dvoře, ve stáji, na poli, při řemesle, na svatbách, v době masopustu, ale nejvíce při muzice v hospodách. Možná jste zaslechli pojem „CHODSKÉ KOLEČKO.“ Jedná se o nejtýpčtější tanec, který se kdy na Chodsku tančil. Má mnoho variant od čistě párových, přes malá kolečka, až po velké kolo. Kroky do kolečka se liší podle rytmu, ale i podle stáří tanečníků od pomalého až po rychlý nebo skočný krok. Mezi tradiční chodské nástroje řadíme dudy, vozembouch a fanfrnoch. Tyto hudební nástroje jsou zajímavé nejen na poslech, ale i na pohled.

ČINNOSTI S DĚTMI

- **Poznáváme chodské nástroje**

pomůcky: obrázky z přílohy č. 14 metodiky

Dětem ukazujeme obrázky chodských nástrojů – dudy, vozembouch a fanfrnoch. Pustíme jim ukázkou a necháme je hádat, o jaký hudební nástroj se jedná.

Ukázky nástrojů

Dudy: <https://www.youtube.com/watch?v=u4S5GWrAXiQ>

Vozembouch: <https://www.youtube.com/watch?v=PzLxgBICgKg&t=26s>

Fanfrnoch: <https://www.youtube.com/watch?v=JqLNCh0L5o8>

Dudy připomínají pytel s píšťalami. Vydávají hluboký zvuk, který se tvoří prouděním vzduchu z měchu. Jsou ručně vyráběné z kůže a dřeva. Jsou nejdůležitějším nástrojem chodské muziky, hráč na dudy se nazývá dudák.

Vozembouch vypadá jako ozdobená hůl, bývá ověšený rolničkami, činely. Hraje se na něj tak, že se s ním tluče o zem a hráč jím také natřásá pro zvuk rolniček. Lidé si ho vyráběli z kuchyňských pomůcek.

Fanfrnoch vypadá jako bubínek s žíněmi, je vyrobený z hliněné nádoby a kůže. Hraje se na něj tak, že se tahá za žíně navlhčenýma rukama a tím vzniká zvláštní bručivý zvuk.

TIP: Pokud máte možnost donést do mateřské školy nástroje reálné, zkoumáme, z jakého materiálu jsou vyrobené a jak se na ně hraje.

• Vyrábíme vozembouch

pomůcky: smeták, plechovky, rýže, kovová víčka, ramínko, provázek, barevná stuha, nůžky, kladívko, drátek, šídlo

S dětmi si můžeme vozembouch vyrobit. Návod najdeme například zde: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/12195-vozembouch>

• Zpíváme chodské písničky

pomůcky: příloha č. 15 metodiky

S dětmi se naučíme některé chodské písničky. Noty a text najdete v příloze metodiky č. 15. Odkaz na písničku Ztratila jsem kajdu: <https://www.youtube.com/watch?v=7Zlwd1wtmbo>

• Tancujeme CHODSKÉ KOLEČKO

pomůcky: ukázka kolečka: <https://www.youtube.com/watch?v=GnUceDVimpl>, odkaz na písničku: <https://www.youtube.com/watch?v=t1IFpjQ8LF4>

Základní postavení a držení: děti si stoupnou do kroužku, pravou ruku vždy jedno dítě protáhne za zády kamaráda, který stojí vedle něj vpravo a chytí se prsty kamaráda, který stojí další v kruhu. Levou ruku protáhne pod rukou kamaráda vlevo a chytí se opět za prsty, které jsou semknuté v dlani. Každé dítě má tedy pravou ruku protaženou za zády horem a levou spodem za zády dítěte stojícího vedle.

Zdroj: ChatGPT, 2025

Samotný tanec: Když máme správné držení, uvědomíme si, která noha je pravá a tou uděláme drobný krůček po směru hodinových ručiček dokolečka, doskočíme na přední část chodidla a došlápneme na celé chodidlo, mírně poklesneme v kolenou a zároveň zvedneme levou nohu do mírného ohnutí špičkou k zemi. Takto tančíme do rytmu chodské písničky.

• Čteme si příběh z Chodska

Dětem přečteme uvedený příběh O veselém muzikantovi a kouzle CHODSKÉHO KOLEČKA. Poté jim pokládáme otázky, které se k příběhu vztahují:

- Jak se jmenoval muzikant v příběhu? (Matěj)
- Na jaký hudební nástroj Matěj hrál? (vozembouch)
- Co se stalo, když Matěj začal hrát veselou melodii a nesoustředil se na hraní? (lidé začali tančit zmateně a nohy je neposlouchaly)
- Jaký tanec lidé tancovali na náměstí v Domažlicích? (CHODSKÉ KOLEČKO)
- Co musel Matěj udělat, aby lidé mohli zase správně tancovat? (musel hrát jemně a od srdce a soustředit se)

Veselý muzikant a kouzlo CHODSKÉHO KOLEČKA

V malebném městečku Domažlice, kde se uličkami nesla vůně čerstvě upečených koláčů a v dálce byl slyšet zvuk dud, žil veselý muzikant jménem Matěj. Nebyl to jen tak ledajaký muzikant – uměl hrát na spoustu hudebních nástrojů, ale jeho nejvěrnějším společníkem byl vozembouch.

Matěj chodil po Domažlicích ve svém krásném chodském kroji, vyšívaná košile zářila bílou barvou a černá vesta byla zdobená výšivkami. Kde se objevil, tam bylo veselo – lidé s ním zpívali, tancovali a smáli se jeho žertíkům.

Jednoho dne se v Domažlicích konala velká slavnost – Chodské slavnosti. Na náměstí se roztančilo CHODSKÉ KOLEČKO, lidé se drželi za ruce a točili se dokola. Matěj stál uprostřed a hrál na svůj vozembouch, když tu náhle k němu přistoupil tajemný stařík s dlouhou bílou bradou a řekl:

„Matěji, hraješ hezky, ale umíš zahrát tak, že se celé náměstí začne smát?“ zeptal se stařík s lišáckým úsměvem.

Matěj se usmál a spustil tu nejveselejší melodii, jakou kdy kdo slyšel. Ale co se nestalo – místo smíchu lidé najednou začali tančit podivně zmateně, jako by je nohy neposlouchaly! Matěj si hned uvědomil, že je něco v nepořádku.

„Tohle není normální! Co se to děje?“ volali lidé, když jejich kroky začaly být čím dál legračnější. Ale ani Matějovi ani lidem se tanečky nelíbily.

Stařík se zasmál: „To je kouzlo CHODSKÉHO KOLEČKA! Jen ten, kdo hraje od srdce, dokáže hudbou ovládat tančící lidi.“

Matěj pochopil, že nejde jen o to hrát hlasitě nebo rychle, ale o to cítit hudbu srdcem. Zavřel oči, soustředil se a začal jemně hrát na vozembouch. Pomalu, krok za krokem, se tančící lidé vraceli zpět do rytmu a smáli se od ucha k uchu.

Stařík přikývl: „Teď jsi pravý muzikant, Matěji!“ Pak se otočil a zmizel mezi domy.

Od té doby Matěj už nikdy nehrál jen pro potlesk, ale pro radost všech kolem sebe. A kdykoliv se v Domažlicích tančilo CHODSKÉ KOLEČKO, lidé si vzpomněli na kouzelného staříka a veselého muzikanta Matěje s vozembouchem.

A tak to má být – dokud se v Domažlicích zpívá, tančí a směje, bude žít i kouzlo pravé chodské hudby!

TIP: Tento příběh si můžete zdramatizovat. Jeho scénář najdete v příloze č. 16 metodiky.

SAMOSTATNÉ ÚKOLY PRO DĚTI

V příloze metodiky č. 17 je připraven pracovní list, který se vztahuje k tématu Hudby. Úkoly je potřeba vytisknout pro každé dítě tak, aby na nich mohlo pracovat samostatně.

• Společně poznáváme hudební nástroje

pomůcky: vytisknuté, vystřižené, případně laminované obrázky z přílohy č. 18 metodiky (sady hudebních nástrojů lze vytisknout vícekrát)

Dětem nejprve řekneme, že máme různé druhy hudebních nástrojů. Bicí, dechové a strunné. Venku na hřišti rozmístíme obruče s obrázky, každá obruč bude představovat jinou skupinu nástrojů, přidáme k nim obrázky. V určeném prostoru rozmístíme několik obrázků různých hudebních nástrojů a úkolem dětí je obrázky najít a správně zařadit do skupin. Lze hrát ve skupinách a soutěžit, kdo bude mít nejvíce obrázků správně zařazených.

Bicí: bubny, triangel, tamburína, vozembouch, fanfrnoch

Dětem položíme otázku: „Co uděláme, když chceme slyšet zvuk bubnu?“

Odpověď: „Musíme do něj bouchnout nebo udeřit rukou, paličkou, aby hrál.“

Dechové: flétna, trubka, foukací harmonika, dudy

Opět se zeptáme dětí: „Jak zní flétna? Jak myslíte, že vzniká její zvuk?“

Odpověď: „Musíme do ní fouknout, když foukáme do nástroje, vzduch ho rozehraje.“

Strunné: kytara, housle, harfa

Otázka pro děti: „Co uděláme, když chceme, aby hrála kytara?“

Odpověď: „Musíme brknout na strunu.“

• Hrajeme si na hudební skladatele

pomůcky: Orffovy hudební nástroje – ozvučná dřívka, činely, triangel a bubínek, obrázky z přílohy metodiky č. 19, nahrávky hudebních nástrojů – viz. níže, papír o velikosti A4

Děti rozdělíme do skupin, každá skupina dostane 4 obrázky hudebních nástrojů - ozvučná dřívka, činely, triangel a buben. Ve skupině se děti domluví a každý z nich si vezme 1 obrázek s hudebním nástrojem. Paní učitelka pustí nahrávku jednoho ze čtyř nástrojů. Dítě, které má obrázek zahraného nástroje, ho nalepí na papír. Tímto způsobem se složí celá písnička. Po nalepení obrázků si děti vezmou hudební nástroje a zahrajou na ně přesně v tom pořadí, jak je nalepily. Společně s paní učitelkou si písničku zkontrolují.

Zvuky hudebních nástrojů:

Ozvučná dřívka: <https://www.youtube.com/shorts/9Y3M36XQQpY>

Činely: <https://www.youtube.com/shorts/BBE2zMrrBCY>

Triangel: https://www.youtube.com/shorts/NxA94cX_UBA

Buben: <https://www.youtube.com/watch?v=LUB-PuKZemk>

6. CHODSKÝ PES

Chodský pes je české národní plemeno. Jeho historie sahá až do 13. století. Dříve tito psi pomáhali střežit hranice. Pro svoji odolnost a houževnatost byli velmi oblíbení. Využívali se i v pastevectví a stopování zvěře. Ilustrace chodských psů a zmínky o jejich statečnosti se objevují i ve významné české literatuře. Například v knize od Aloise Jiráska Psohlavci se na některých kresbách tito věrní společníci objevují. O chodských psech se zmiňoval ve svých dílech i Jindřich Šimon Baar.

Zdroj: chatGPT, 2025

ČINNOSTI S DĚTI

- **Seznamujeme se s chodským psem**

pomůcky: obrázek chodského psa (najdeme v příloze č. 20 metodiky), časopisy, knihy s pejsky

Dětem ukážeme, jak chodský pes vypadá. Společně ho popisujeme a porovnáváme s ostatními pejsky z knih a časopisů. Mluvíme o různých plemenech.

- **Umíme správně pečovat o pejska?**

pomůcky: plyšový pejsek

S dětmi si povídáme o tom, jak se o psa staráme, čím ho krmíme, o veterinární péči. Říkáme si, jak se k pejskům chováme, jestli máme nějaké doma, apod.

- **Hrajeme si na pejsky**

pomůcky: různé druhy potravin – salám, sýr, koření, bylinky

Pejsek má dobrý čich a jak dobrý čich máme my? Děti mají zavázané oči šátkem a paní učitelka jim dává přičichnout k různým potravinám. Děti hádají, co cítí.

- **Překážková dráha**

pomůcky: kužely, bedýnky, obruče, míčky, aktivní podložky, balanční půlkoule, lavička, lano

Dětem vytvoříme překážkovou dráhu a úkolem dětí je lézt po čtyřech jako pejsek a dráhu zdolávat.

SAMOSTATNÉ ÚKOLY PRO DĚTI

- **Hledáme stíny**

pomůcky: psací potřeby, vytištěný pracovní list pro každé dítě (najdeme v příloze č. 22 metodiky)

Dítě musí správně spojit odpovídající stín s obrázkem pejska.

- **Poznáme už chodského psa?**

pomůcky: psací potřeby, vytištěný pracovní list pro každé dítě (najdeme v příloze č. 23 metodiky)

Děti mají za úkol přiřadit k tělu chodského psa správnou hlavu a končetiny a spojit tužkou.

TIP: Pusťte dětem pohádku, ve které se objevují pejskové - Maxipes Fík, Pejsek a kočička, O zvědavém štěňátku, Tip a Tap

- **Skládáme origami**

pomůcky: papír o velikosti 15x15cm, fixy, složený obrázek je zobrazený v příloze č. 21 metodiky

Čtvercový papír přehneme na půl, tak aby nám vznikl tvar trojúhelníku. Papír si natočíme tak, aby špička směřovala na nás. Dva cípy ohneme dolů, aby vznikly uši. Špičku, která vznikla mezi, ohneme nahoru tak, aby vznikl čenich. Nakonec dokreslíme oči, čumáček a pejska si vybarvíme.

Zdroj: vlastní foto

TIP: Připravte si rozcvičku a pusťte si k ní písničku o pejscích.

- **Psí kamarádi**

pomůcky: obrázky z přílohy č. 24 metodiky, obruč (psí bouda)

V prostoru školní zahrady (hřiště) poschováváme obrázky z přílohy – misky, stopy, obojky, kosti, míčky a vodítka ve 4 barvách. Rozložíme 4 obruče, které budou představovat psí boudičky, k nim dáme vždy 1 obrázek boudičky. Děti rozdělíme do 4 družstev (modré, červené, zelené, žluté). Úkolem dětí je do své barevné boudičky najít a přinést vše potřebné pro pejska - misku, stopu, obojek, kostičku, míček a vodítka ve stejné barvě. Vyhrává družstvo, které co nejdříve nanosí předměty do své boudy. Když bude mít družstvo všech 6 věcí v boudičce (v obruči), tak všichni společně zaštekají na znamení, že mají splněno.

TIP: Pozveme si do mateřské školy Policii ČR s programem ukázky výcviku psů.

POJEĎME NA VÝLET

- ❖ Socha chodského psa na Hrádku u Újezda

PÍSNÍČKY K TÉMATU

- ❖ Psí kamarádi – <https://www.youtube.com/watch?v=OE0lptaphc>
- ❖ Štěňata – <https://www.youtube.com/watch?v=4keiDQK-cy0>
- ❖ Psí píseň - <https://www.youtube.com/watch?v=xbrzM19iCN8>

7. POUŽITÁ LITERATURA, ZDROJE

1. NEJDL, Josef. *Chodsko: paměť kraje*. Plzeň: Reklamní agentura David a Jakub, 2022. ISBN 978-80-907361-1-5.
2. NEJDL, Josef; KURFIRSTOVÁ, Martina a BABOR, Josef. *Vítejte hu nás: 70. výročí Chodských slavností*. Plzeň: pro MKS Domažlice vydal Delex, [2024]. ISBN 978-80-87118-31-3.
3. OPENAI. *Stateční Chodové a jejich pejsci* [online]. Vytvořeno pomocí umělé inteligence ChatGPT (model GPT-5). 2025.
4. OPENAI. *Veselý muzikant a kouzlo Chodského kolečka* [online]. Vytvořeno pomocí umělé inteligence ChatGPT (model GPT-5). 2025.